

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.22>

НЕЙРОКОГНИТИВНИЙ ХАКІНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ «ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ ЗМІЇ» У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сергій Костючков

*Херсонський державний університет,
соціально-психологічний факультет,
кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології
вул. Університетська, 27, 73000, м. Херсон, Україна*

У статті розглянуто окремі аспекти застосування методики нейрокогнітивного хакінгу в контексті так званої «дестабілізаційної змії», яку нерідко застосовують в умовах сучасної гібридної війни. Показано, що гібридна війна проводиться із використанням різних форм ведення військових дій – від традиційного, з використанням зброї, до нетрадиційних (економічна, психологічна, інформаційна, ідеологічна, технологічна тощо). Наведено історичні приклади так званих опосередкованих, або проксі-війн. Проаналізовано сучасне військове протистояння України та Росії в контексті застосування Російською Федерацією елементів гібридної війни. Підкреслено, що агресія Росії проти України є елементом прагнення до світової гегемонії для підтримання статусу мегадержави. Зазначено, що концептуальний аналіз специфіки військових протистоянь, характерних для сучасності, треба вибудовувати за принципами, які визначають загальну консенсусну парадигму регулювання процесів, що властиві системі глобальної політики в умовах ХХІ століття. Проаналізовано методику «дестабілізаційної змії», яка застосовується в гібридній війні для перетворення стійкого однорідно-просторового стану на нестабільний. Авторську увагу акцентовано на тому, що в умовах гібридної війни результативним елементом «дестабілізаційної змії» є нейрокогнітивний хакінг – процес активного впливу суб'єкта на певні ділянки мозку індивіда для формування відповідних форм поведінки. Автором розглянуто застосування так званих «психологічних операцій» (PSYOPs), які проводяться державою або союзом держав у процесі гібридного військового протистояння. Показано, що можливість керувати підсвідомими процесами, у поєднанні зі здатністю контролювати мережі зв'язку, значно розширює арсенал інструментів для підвищення рівня ефективності пропаганди. Встановлено, що нейрокогнітивний хакінг має потужний потенціал для використання у стратегічному, оперативному й тактичному просторах сучасного кіберконфлікту. Зроблено висновок про те, що в сучасному світі відзначається зростання рівня небезпеки нейрокогнітивного хакінгу як однієї з форм кіберзагрози.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна інтервенція, опосередкована війна, дестабілізаційна змія, психологічна операція, кіберконфлікт.

Сучасність висуває людству нові, актуальні в умовах прогресуючої глобалізації завдання, вирішення яких актуалізує продукування принципово нових концепцій, підходів і стратегій в усіх сферах суспільного життя, зокрема у військово-політичній. Одним із чинників оформлення стійкого, системного хаосу в сучасному світі є військовий конфлікт, що являє собою імпліцитно деструктивний феномен суспільного життя. Контрпродуктивний потенціал війни значно зріс у ХХІ ст.; усвідомлення цього факту світовою спільнотою зумовлює необхідність розглядати війну як безпосередню загрозу подальшому розвитку цивілізації. Отже, нагальною постає потреба змістовного, послідовного й системного дослідження феномена сучасної війни в різних її вимірах і форматах. Історія людства наочно доводить, що військовий конфлікт був невід'ємним атрибутом суспільного життя в різні

періоди історії; однак саме сучасна війна за масштабами, формами прояву й технологіями реалізації ввійшла в комплекс глобальних проблем, як-от кризова економіка, нестабільна міжнародна політика, вірусна пандемія, терористичні атаки, природні катаклізми тощо.

Проблеми гібридної війни, у різних аспектах, відображено в наукових розвідках закордонних дослідників, як-от К. Гаджиев, Р. Glenn, А. Дункан, М. Калдор, А. Кудорс, Б. Ліддел-Гарт, Е. Месснер, Дж. Най, Дж. Перкінс, Ш. Ферстер, Ф. Хоффман та інші; серед вітчизняних учених відзначимо дослідження А. Алімпієва, М. Гетьманчука, В. Горбуліна, О. Лазоренко, С. Магди, Б. Парахонського, Г. Певцова, Ю. Радковця, О. Саєнка, О. Суходолі, Г. Яворської та інших. Проблематику нейрокогнітивного хакингу, у різних аспектах, досліджено в розвідках таких сучасних дослідників, як: Р. Адолфс, А. Асторіно-Кортіс, Дж. Барнес, В. Бохлебер, Н. Бурра, Г. Вейман, А. Голдман, А. Джіані, Р. Кустерс, А. Мартенс, М. Там'єто, Р. Томпсон, Е. Фаухер, А. Хервес-Аделман, Дж. Хеслен та інші.

Мета статті – представити та проаналізувати нейрокогнітивний хакинг як процес активного впливу суб'єкта на психічну сферу індивіда через підсвідомі стимули з метою отримання бажаної поведінкової реакції. Також мета дослідження полягає в розгляді нейрокогнітивного хакингу як елемента так званої «дестабілізаційної змії» в умовах військових дій гібридного характеру.

Стрімкий науково-технічний прогрес актуалізує певний комплекс нових світоглядних проблем, які людству ще належить осмислити. На нашу думку, «<...> переважна кількість сучасних соціально-політичних конфліктів, зокрема збройних, постають як новий системоутворюючий фактор міжнародних відносин в епоху великих змін. І це при тому, що глобалізаційні процеси сучасного світу передбачають встановлення єдиних усепроникаючих зв'язків існуючого світооблаштування, які охоплюють панівні сфери світової співпраці: політику, економіку, інформаційні технології, науку, культуру, освіту тощо. Саме так формується нова реальність – глобалізований світ, у якому кожен військовий конфлікт у соціально-політичному просторі постає свого роду імпульсом, що каталізує та стимулює процеси розвитку новітньої глобальної цивілізації» [1, с. 36].

Варто зазначити, що ймовірність глобального військового конфлікту в умовах сучасності виходить за межі есхатологічної риторики часів «холодної війни». У відносинах великих світових гравців з'являються нові «больові точки», зникають або послаблюються стримуючі чинники, які розглядаються інерційно як такі, що забезпечують відносну стабільність у процесі формування нового порядку або хаосу. У XXI ст. є підстави розглядати військові дії не у форматі капіталізації війни в політичну перемогу, а радше в перемогу економічну: традиційний сценарій війни «на знищення» – не тільки людських ресурсів, військової техніки, мілітарних об'єктів, але й технологічно-виробничих структур цивільного характеру, транспортних, інформаційно-комунікативних структур – бачиться архаїчним та ірраціональним. Деструкція біполярного світу та криза світового господарства ініціювали потужний комплекс суперечностей і контртенденцій – геополітичних, економічних, культурних, цивілізаційних – які щодалі набувають ознак відкритих конфліктів. Понаддержави фрагментують велику війну на значну кількість «маленьких воєн» у регіонах планети, віддалених зазвичай щодо власних територій. Сучасним чинником, як підтверджує російська агресія проти України, є цілеспрямоване використання особливостей сучасного безпекового доквілля для ведення гібридних воєнних дій на буферних територіях (самопроголошені ЛНР і ДНР) між державами з демократичним і авторитарним політичними режимами.

У військово-політичному дискурсі першої декади XXI ст. почали активно використовуватися поняття «гібридна загроза» і «гібридна війна». У 2010 р. робоча група НАТО

(Planification strategique & Concept) визначила гібридну загрозу як потенційно негативний чинник, створений реальним або можливим супротивником (державою, недержавною організацією або терористичним угрупованням), що передбачає реалізовану або заплановану в перспективі можливість застосування традиційних та нетрадиційних військових методів для досягнення поставлених військових цілей. Гібридна війна (англ. *hybrid war*) реалізується з комбінованим використанням різних форматів ведення сучасних військових дій: традиційного – з використанням зброї, а також економічного, інформаційного, ідеологічного, технологічного тощо. Для *hybrid war* поняття лінії фронту, тилу, ешелонування військ не мають такого значення, як у традиційних війнах, – характер військових дій визначається особливостями мережевого простору, імплікацією регіональних і глобальних політичних процесів, інтенсивністю інформаційних потоків, легітимністю політико-правових детермінант у суспільстві тощо. Саме в гібридній війні інформаційні операції можуть бути вирішальним імперативом, під дією якого супротивник втрачає здатність до активного опору. Водночас збройні сили виконують допоміжну або дистрактивну (відволікаюча) функцію, а провайдери інформаційної війни використовують PR-матеріали для цілеспрямованих атак на свідомість та підсвідомість комбатантів і цивільного населення. Водночас варто зважати на те, що сама собою гібридна війна не є винаходом XXI ст.

Як приклад системного регіонального конфлікту з елементами гібридної війни варто пригадати так звану «Велику гру», «Війну тіней» [2]: геополітичне протистояння Росії та Великої Британії за домінування в регіонах Центральної та Південної Азії у XIX ст. Британська імперія, починаючи із середини XVIII ст., розширювала власні колоніальні території на індійському субконтиненті, що призвело до утворення так званої Британської Індії (The British Raj), межі якої простяглися від Афганістану до Бірми. У даній ситуації ключовим мотивом дій Великої Британії було бажання зберегти для себе Індію від зазіхань Голандії, Португалії та Франції; чинником занепокоєння британців була також експансія Російської імперії в бік Кавказу, начебто для захисту закавказьких християн. Англія всіляко намагалася запобігти зміцненню російських позицій на Кавказі шляхом фінансування й озброєння кавказьких повстанців, а також через активізацію потужних інформаційних атак і пропагандистських кампаній. У 60-х рр. минулого століття набуло значної дискурсивної активності словосполучення «опосередкована війна», або «проксі-війна» (англ. *proxy war*). Автором терміна вважається німецький соціолог і політолог К. Дейч, який розглядав опосередковану війну як військовий конфлікт між двома державами, який вони реалізують на території третьої держави та з використанням її ресурсів. Як класичний приклад проксі-війни можна навести турецько-єгипетський конфлікт 1839–1841 рр., коли військово-політичну підтримку конфліктуючим сторонам надали Франція з Іспанією, з одного боку, і антифранцузька коаліція у складі Австрії, Великої Британії, Пруссії та Російської імперії, з іншого.

Підкреслимо, що і у XXI ст. військові дії нетрадиційного – опосередкованого, гібридного характеру формують силові лінії протистояння на політичній мапі світу. Уже шість років триває збройна агресія Російської Федерації (далі – РФ) проти України, водночас військовий конфлікт – фактично війна – спричиняє і продовжує продукувати руйнівні наслідки не тільки для України, але й для європейської та світової безпеки. Агресивні дії РФ проти України стали потужним чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну дійсність: збройний конфлікт не тільки активізував регіональну нестабільність, він провокує та загострює деструктивні чинники в розгортанні геополітичних процесів. Росія застосувала проти України реальну гібридну війну, характерні риси якої набули чіткої експлікації вже в період анексії Криму Росією у 2014 р., а згодом –

у процесі повномасштабної інтервенції російських регулярних військ, підтримуваних місцевими сепаратистські налаштованими елементами на сході України. Під час проведення аналізу військового протистояння України та Росії фахівці вживають, крім вже ординарного поняття «гібридна війна», такі словосполучення, як «неконвенційна війна» (*unconventional warfare*), «нерегулярна війна» (*irregular warfare*) чи «змішана війна» (*compound warfare*), або ж «спонсоровані державою гібридні війни» (*state-sponsored Hybrid*). У змісті цих понять спостерігається певна «розмитість» обрисів традиційного, усталеного століттями, військового конфлікту та включення в нього невійськових засобів, які прямо не стосуються класичного формату військового протистояння.

У широкому сенсі гібридну війну можна визначити як військові дії, реалізовані шляхом поєднання військових або немілітарних, економічних, інформаційних, технологічних, дипломатичних та інших засобів із метою досягнення конкретних політичних цілей. Специфіка такого комплексу засобів полягає в тому, що кожний із вказаних форматів реалізації гібридного конфлікту застосовується у військових цілях та використовується як зброя. Є вагомими підстави стверджувати, що для сучасної Росії геополітичним *maxima negotia* (понадзавдання) є прагнення до світової гегемонії, оскільки для підтримання статусу мегадержави перспективною є політика неупинної експансії з опорою на силу. У своїх імперських амбіціях Російська Федерація намагається переформатувати міжнародні відносини у простір принципів силової політики, однак в умовах експоненціально прогресуючої глобалізації реанімувати архітектуру світоустрою часів холодної війни навряд чи можливо. В окремих аспектах традиційні принципи міжнародного права поступаються позиціями дисгеніальним, міксованим, гібридним формам, отже, норми міжнародної взаємодії зазнають певної змістової дифракції, як наслідок – гібридна війна приходить на зміну холодній війні як нова форма глобального протистояння. Результатом гібридної війни в майбутньому, навіть недалеко, бачиться не знищення «усього та всіх», а реальна перевага в боротьбі за гегемонію, за контроль над військово-політичними «сірими зонами» в умовах ситуації ескалаційного контролю.

Серед сучасних практик гібридних військових дій на особливу увагу заслуговує метод так званої «дестабілізаційної змії», який знаходить відображення в наукових розвідках сучасних вітчизняних учених [1; 3], однак вказаний метод практично не аналізується в контексті російської гібридної агресії проти України. Для підтримки гегемонії методом «дестабілізаційної змії» простір та час розраховуються таким чином, щоб постійно був достатній простір для руху. Активатору «дестабілізаційної змії» для її результативної дії необхідно перетворити стійкий (відносно) однорідно-просторовий стан у нестабільний та забезпечити умови формування нових структур, у яких передбачено розгортання специфічних, далеких від рівноваги, процесів. Рух змії стає непередбачуваним, вона «обвиває» різні сфери і структури суспільства, провокує спочатку хаос, а потім – «хаотизацію хаосу», емансипація від якої вимагатиме від жертви «дестабілізаційної змії» залучення значних ресурсів, що також активізує деструктивні процеси всередині простору дії руйнівного чинника. Подібні до «дестабілізаційної змії» структури є дисипативними, вони мають нелінійний системний характер.

Запускаючи «дестабілізаційну змію», її активатор має на меті забезпечення на конкретній території розколу у владних структурах – легальних / нелегальних, легітимних / нелегітимних; інтегрувати в суспільний простір конгеніальні для певної частини населення ідеологічні нарративи; імплантувати в суспільну свідомість адвентивні цінності, сакралізувати хибні ідеали, символізувати псевдозначущі фетиші тощо. Такий стан речей можна спостерігати в самопроголошених ЛНР і ДНР, де підтримується дисипативний стан доти,

доки будуть відсутні передумови конструктивного врегулювання російсько-українського конфлікту. Держава-гегемон, активізуючи на території іншої країни «дестабілізаційну змію», має за мега-ціль розхитування політичної ситуації, що дасть змогу реалізувати вигідний для гегемона сценарій – путч, переворот, заколот, масові заворушення з подальшим встановленням найбільш прийнятної, керованої, нестабільної режиму, який сам буде сприяти просуванню «дестабілізаційної змії». Стратегічна мета її запуску забезпечується наявністю численних (чим більше, тим швидше досягається поставлена мета) проміжних цілей, для реалізації яких використовується широкий за обсягом і потужний арсенал тактичних прийомів.

Наприклад, проміжна ціль «Формування образу ворога» може досягатись:

а) «вкиданням» через засоби масової інформації (далі – ЗМІ) в інформаційний простір спеціально підготовлених матеріалів, спрямованих на дескредитацію окремих політиків або політичних сил, партій, владних інституцій, світських і релігійних громадських організацій тощо;

б) профанацією усталених у суспільстві символів, ідеалів, ціннісних орієнтирів, моральних норм, ідеологічних парадигм тощо;

в) впливом на конкретні групи населення, зокрема на молодь, через ЗМІ, релігійні структури та систему освіти й виховання шляхом ідеалізації так званих «моральних авторитетів», «жертв злочинного режиму», «борців за свободу народу», переписування та ревізії історії, підміни понять, імплантації в масову свідомість уявлень про «визвольну місію» держави-гегемона, її велич, непогрішимість політичного керівництва, військову могутність тощо [1].

У контексті сучасної гібридної війни дієвим і результативним елементом «дестабілізаційної змії» є *нейрокогнитивний хакінг* – процес активного впливу суб'єкта на певні ділянки мозку індивіда через сублімінальні (підсвідомі) стимули з метою отримання бажаної поведінкової реакції. Ураховуючи динаміку всередині групи або поза нею, нейрокогнитивний хакінг може бути використаним в інформаційних операціях щодо цільових груп населення, особливо ефективно – у країнах багатонаціональних, полікультурних і конфесійно різноманітних. В умовах гібридної війни важливо посіяти страх «по той бік лінії фронту» – цивільна людина боїться смерті не більше, ніж та, яка тримає в руках зброю. Масштабний страх перед, зокрема, смертю, є свого роду катарсисом для великих мас людей, який дає можливість тримати їх у межах ментальної та фізичної покори. Зовнішні стимули (зокрема, деструктивні, пов'язані з уявленнями про смерть), трансльовані через комп'ютерні мережі та спрямовані на конкретну аудиторію, імпліцитно полегшують процес імпування специфічної пропаганди або формування бажаних поведінкових патернів у межах соціальної групи, реалізація яких спрямовується на підтримку, ігнорування або відчуження щодо конкретної політичної сили, у широкому розумінні – наявного в державі політичного режиму.

Серед сучасних дослідників [4] побутує думка, що дискримінаційні афективні реакції, спрямовані назовні групи, тобто відцентрові, являють собою форми так званої автоматичної евристики, що продукуються для захисту організму від зовнішніх стимулів, які становлять певну загрозу для його біологічного виживання. Особливо це стосується стимулів, пов'язаних з уявленнями про смерть, що мають чітко виражений танатологічний контент і каталізують деструктивні процеси у психічній сфері індивіда. У сучасних практиках військового протистояння активно застосовуються так звані «психологічні операції» (PSYOPs – англ. *psychological operations*) та «інформаційні операції», що реалізується державою або групою держав проти опонента у процесі традиційного або гібридного військового протистояння.

Вказані поняття є таксономічно спорідненими, але не рівнозначні за змістовим наповненням, відрізняються насамперед операціональним сенсом. В умовах сучасності інформаційні операції все частіше розглядаються дослідниками як комплексне застосування дедалі розширюваних можливостей електронної війни із застосуванням комп'ютерних мереж, інформаційної інтервенції тощо. Отже, якщо Другу світову війну називають «війною моторів», то сучасні збройні конфлікти можна характеризувати як «війни інформаційних технологій», де тактичний і стратегічний успіх танків, кораблів, літаків, ракет і вогнепальної зброї експоненціально зростає в комплексі з інформаційними «бомбами», активуючи синергетичний ефект у процесі деструктивного впливу на збройні сили та цивільне населення протиборчої сторони. Міністерство оборони США визначає психологічні операції (далі – PSYOPs) як «заплановані операції, які передають вибрану інформацію та показники іноземної цільової аудиторії, щоб вплинути на їхні емоції, мотиви, об'єктивні міркування та, у кінцевому підсумку, поведінку іноземних урядів, груп і окремих особистостей» [5, с. 8].

У сучасних військових операціях одним із результативних інструментів психологічної операції є пропаганда, значення і роль якої у війні були оцінені ще за доби Античності. Методи пропаганди модифікуються та модернізуються з розвитком комунікативних технологій та культури врегулювання військово-політичних конфліктів, а власне пропаганда розглядається як різновид інформаційної операції. Англійський дослідник Філіп М. Тейлор, автор книги «Боєприпаси розуму: історія пропаганди від стародавнього світу до наших днів» [6], наголошує на тому, що інформаційні операції нерозривно пов'язані з війною. Дослідник зауважує, що потужні держави активізують свій вплив, зокрема й особливо – інформаційний, у буферних, «сірих зонах», оскільки бойові дії у форматі кінетичної війни (з імовірністю застосування ядерної зброї) виглядають у перспективі безумовно ризикованими. Тут варто додати, що сучасна пропаганда претендує на максимальну публічність – як у плані простору, так і у плані суспільної уваги: цілеспрямована пропаганда дезорганізує соціальні дії, спрямовані на встановлення активних інтервалентних зв'язків, того самого (за Т. Адорно) «соціального цементу», який з'єднує елементи суспільства. Принциповим у даному контексті є таке: засобами пропаганди одна зі сторін конфлікту прагне експлікувати загальний символічний простір, у якому індивідуальні оцінювальні емоції прораховуються, ідентифікуються та спільно проживаються; саме це, у результаті кумулятивного впливу пропаганди, постає значно важливішим, ніж питання про точність репрезентації ставлення до певних аспектів військового конфлікту, а також до політичної ситуації всередині країни й ефективності державних інституцій у процесі врегулювання або ескалації військового конфлікту. Пропагандистські меседжі – стимули впливу на психіку – це свого роду сюжетні контейнери, які пропонують власні можливості для організації ідивідуальних і групових емоцій. Таргетивна структура, у якій емоція знаходить власне вираження, є досить простою: відтворення емоціональної формули або символічної матриці слугує основою для інтерсуб'єктивної репрезентації.

Розгортаючи галерею прикладів застосування пропаганди в історії людства, Філіп М. Тейлор [6] наводить низку прикладів застосування пропаганди від античної Греції до часів після холодної війни. У Стародавній Греції, зауважує учений, архітектурні дива на кшталт Акрополя використовувалися для того, щоб переконати громадян і негромадян у безумовній величчї грецької культури, її досконалості та неперевершеності. Більш ніж два тисячоліття потому, у розпал холодної війни, американські пропагандисти використовували радіотрансляції проти Радянського Союзу, висвітлюючи в бажаних для себе аспектах соціальні та політичні події в Радянському Союзі та країнах соцтабору, за допомогою переважно інвективних обертонів. А Ватикан активізував пропагандистські заходи в часи

протестантської революції настільки успішно, що навіть нині католики та протестанти виказують взаємну недовіру. Наскільки комунікаційні технології доби панування інформатики будуть розвиватися, настільки вони будуть впливати на поширення пропаганди в нових цифрових форматах для відповідності стрімко розширюваному спектру поляризаційних мемів, фейкових новин у соціальних мережах і викривлених маніпуляцій за допомогою відеокліпів. Утім, підкреслює Філіп М. Тейлор [6], тільки застосування пропаганди недостатньо для перемоги в конфліктах, вона набуває максимальної ефективності за умов об'єднання з іншими інструментами влади, як-от соціальний, культурний, дипломатичний, військовий або економічний.

Варто зазначити, що сучасні PSYOPs базуються на теоріях, у межах яких вивчаються мотивація та переконання, а інструментально подібного роду дослідження підтримуються новими методами обробки візуалізацій, наприклад – магнітно-резонансної томографії для отримання максимально всебічного сканування. Нові інструменти обробки зображень дають можливість поглибити знання щодо малодосліджених нейронних процесів у структурах головного мозку, відповідальних за інтерпретацію соціального світу, зокрема й тих нейронних структур, активація яких може бути вирішальною для формування цільових поведінкових результатів. Сучасні дослідники [7] вказують на те, що стимули, пов'язані підсвідомо зі смертю, здатні активувати нервові компоненти, спрямовані функціонально на обробку стимулів загрози. Можливість керувати підсвідомими процесами, у поєднанні зі здатністю контролювати мережі зв'язку, що підтримуються різного роду електронними пристроями, значно розширює діапазон інструментів для підвищення рівня ефективності пропаганди щодо формування такої поведінки супротивника, яка буде вигідною для тієї сторони, яка здійснює керівництво сублімінальними процесами на індивідуальному або груповому рівнях. Тут варто підкреслити, що вплив на групову або індивідуальну поведінку із застосуванням нейрокогнітивного хакінгу дає можливість «підштовхувати» певні групи людей у запрограмованому напрямі, реалізувати конкретні політичні цілі – від локальних до глобальних. Отже, можна констатувати, що в сучасному високотехнологізованому світі спостерігається значне зростання рівня небезпеки нейрокогнітивного хакінгу як однієї з форм кіберзагрози, зважаючи на його потужний потенціал для використання у стратегічному, оперативному й тактичному вимірах кіберконфлікту.

Як приклад зростання актуальності інформаційних операцій у міждержавних конфліктах можна навести звинувачення російських агентів у втручанні у президентські вибори у США 2016 р. з боку Міністерства юстиції Сполучених Штатів. Російськими агентами було створено численні дескриптори (лексичні одиниці в комп'ютерних інформаційних системах, які слугують для опису рис, параметрів і властивостей об'єктних елементів мови) у соціальних мережах із метою загострення контрадикторного пафосу щодо декількох соціально важливих питань. Створені агентами акаунти в соціальних мережах мали на меті ескалацію в суспільстві конфліктів, які стосуються громадянських прав афроамериканців та мусульман; водночас використовувалися провокаційні назви, неполіткоректні сентенції й антигуманні обертони з акцентом на смисловий формат «свій – чужий». Такого роду пропаганда, безумовно, вплинула на суспільство, цільові аудиторії наповнювалися негативними символами, зокрема й пов'язаними зі смертю («чужинець несе смертельну загрозу»), які викликали активацію нейронних корелятивів, конотованими зі сприйняттям загрози (стимул) та відповіді (реакція). Імовірно, що такого роду таргетивна ментальна атака на конкретні нейронні структури підвищує рівень апропріації пропаганди цільовою аудиторією та, як результат – ампліфікацію та підвищення рівня соціальних контрадикцій у Сполучених Штатах [4].

У 2016 р. Управління стратегічної багаторівневої оцінки Міністерства оборони США оприлюднило офіційний документ із назвою «Програма когнітивних можливостей: багатоетапний підхід для усунення недоліків у когнітивній можливості Департаменту оборони (Department of Defence)». Документом визначено певні рекомендації щодо того, яким чином США можуть «звучити» когнітивні можливості стосовно стратегічних супротивників – Росії, Китаю, Ірану та Північної Кореї. Програмою передбачається збільшення фінансування «дійсних когнітивних досліджень» та розробка «аналітичних інструментів» для інтеграції когнітивного виміру фізичних / кінетичних чинників ведення бойових дій. Використання вказаних когнітивних можливостей у так званих «сірих зонах» характеризується зростанням напруженості щодо традиційного формату ведення війни. Нейрокогнітивний хакінг є тією сферою, у межах якої західні союзники, за умов адекватних інвестицій, набувають можливості значно підвищити власну ефективність за допомогою найсучасніших досягнень науки [8].

Як **висновки** зазначимо таке: а) психологічні операції мають можливість проводити не тільки легальні мілітарні структури, але й терористичні організації – для вербування нових adeptів або ескалації теророфобії в конкретних регіонах; б) PSYOPs будуть, як бачиться, усе ширше застосовуватися в майбутньому, причому деякі когнітивні інструменти, зокрема когнітивний хакінг, здатні суттєво підвищити результативність військового протистояння для тієї сторони, яка буде більш активною в застосуванні PSYOPs; в) розроблення новітніх методів когнітивного хакінгу є перспективним трендом продукування м'яких стратегій (англ. *soft strategies*), які можна використовувати не тільки у практиці військових дій, але й у процесах стабілізації внутрішньої політики, зокрема в питаннях кібербезпеки; г) PSYOPs в умовах прогресуючої глобалізації реалізуються як динамічний активний вплив у політико-часовому континуумі, що розвиває систему деструктивних трансформацій на різних рівнях організації суспільства – від індивіда і соціальних груп до державних інституцій.

Список використаної літератури

1. Костючков С. Застосування практики «дестабілізаційної змії» в умовах гібридної війни. *Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 9 червня 2017 р. Маріуполь, 2017. С. 35–39.
2. Meyer K.E., Brysac S.B. *Tournament of Shadows. The Great Game and the Race for Empire in Central Asia*. New York : Perseus Books Group, 2006. 704 p.
3. Вишневіська І. Дикі карти – у грі. *Зовнішні справи*. 2013. № 2. С. 22–27.
4. Heslen J. Neurocognitive hacking. A new capability in cyber conflict? *Politics and the Life Sciences*. 2020. Vol. 39 (1). P. 87–100.
5. U.S. Department of the Army. Psychological operations tactics, techniques, and procedures (FM 33-1-1). 2003. URL: <https://fas.org/irp/doddir/army/fm33-05-301.pdf>.
6. Taylor P.M. *Munitions of the mind: A history of propaganda from the ancient world to the present day*. Manchester: Manchester University Press, 2003. 360 p.
7. Existential neuroscience: A functional magnetic resonance imaging investigation of neural responses to reminders of one's mortality / M. Quirin et al. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*. 2011. Vol. 7 (2). P. 193–198.
8. Astorino-Courtois A. A cognitive capabilities agenda: A multi-step approach for closing DoD's cognitive capability gap. Strategic Multilayer Assessment Office, U.S. Department of Defense. 2017. URL: <http://nsiteam.com/social/wp-content/uploads/2017/10/SMA-Cognitive-Capabilities-Agenda-White-Paper-FINAL.pdf>.

**NEUROCOGNITIVE HACKING AS AN ELEMENT
OF THE “DESTABILIZATION SNAKE” IN THE CONTEXT
OF MODERN HYBRID WARFARE**

Serhii Kostiuchkov

Kherson State University,

Faculty of Socio-Psychological,

Department of Social Work, Social Pedagogy and Sociology

University str., 27, 73000, Kherson, Ukraine

The article considers some aspects of the application of the technique of neurocognitive hacking in the context of the so-called “destabilization snake”, which is often used in modern hybrid warfare. It is shown that hybrid warfare is carried out using various forms of military action – from traditional, using weapons, to non-traditional (economic, psychological, informational, ideological, technological, etc.). Historical examples of so-called indirect or proxy wars are given. The current military confrontation between Ukraine and Russia in the context of the application of elements of hybrid warfare by the Russian Federation is analyzed. Underlined that Russia’s aggression against Ukraine is an element of desire for world hegemony to maintain the status of mega-state. It is noted that conceptual analysis of the specifics of military confrontations, characteristics of modernity, should be built on the principles that determine the general consensus paradigm of regulation of processes inherent in the system of global policy in the XXI century. The technique of “destabilization snake” which is used in hybrid warfare for transformation of a steady homogeneous-spatial state in unstable is analyzed. The author’s attention is accentuated by the fact that in the conditions of the hybrid war the effective element of the “destabilization snake” is neurocognitive hacking – the process of active influence of the subject on certain areas of the brain to form the appropriate forms of behaviour. The author discusses the use of so-called “psychological Operations” (PSYOPs), which are held by the State or the Union of States in the process of hybrid military confrontation. It is shown that the ability to manage the subconscious processes, combined with the ability to control the communication networks, significantly expands the arsenal of instruments to improve the level of propaganda efficiency. It has been established that neurocognitive hacking has a powerful potential for use in the strategic, operational and tactical expanses of modern cyber conflict. It is concluded that in today’s world there is an increase in the level of danger of neurocognitive hacking as a form of cyber threats.

Key words: hybrid war, information intervention, mediated war, destabilization snake, psychological operation, cyber conflict.